

PETR CH. KALINA (BRNO)

PRAŽSKÉ PŮSOBENÍ UKRAJINSKÉHO MUZIKOLOGA FEDORA STEŠKA

Mezi tisícovkami emigrantů ukrajinské národnosti, kteří zakotvili v meziválečném Československu, nacházíme také slušnou řádku osob, jejichž profesní život byl spojen s hudbou. Zejména v Praze tak ve 20. a 30. letech minulého století našli útočiště nejen výkonní hudebníci, hudební pedagogové, ale rovněž osoby, které reflektovaly hudbu z odborného hlediska. Mezi ukrajinskými muzikology v meziválečné Praze zaujímá bezesporu nejvýznamnější místo **Fedir Mykolajevyč Steško** (1877–1944), jehož jméno je spojováno zejména s Ukrajinským vysokým pedagogickým ústavem Mychajla Drahomanova, který sídlil v meziválečné Praze. Přestože tento důležitý muzikolog a pedagog působil v Československu plných 22 let, je jeho jméno české (avšak i ukrajinské) hudebněvědné veřejnosti stále takřka neznámé, a to i přes to, že Steško na rozdíl od svých ostatních ukrajinských kolegů nekultivoval v Praze jen ukrajinskou muzikologii, avšak několika svými odbornými počiny zasáhl i do hájemství české hudební vědy. Roku 1999 sice vyšla kniha Tat'jany Bednářové *Fedir Steško, pedagog a hudební teoretik Ukrajinské vysoké školy pedagogické M. Drahomanova v Praze*,¹ v níž se sice autorce podařilo sesbírat několik zajímavých historických dokumentů vztahujících se ke Steškově pražské činnosti, z metodologického hlediska je však tato publikace značně problematická a po faktické stránce mnohdy matoucí.²

Fedir Mykolajevyč Steško se narodil dle starého datování 4. září 1877 ve vesnici Kamjanka na Černihovsku. Pocházel tedy z tzv. Velké Ukrajiny, čili z východní části dnešního ukrajinského státu, který do první světové války patřil pod ruskou monarchii a v meziválečném období byl součástí Ukrajinské sovětské republiky v rámci Sovětského svazu.

S aktivním muzicírováním přišel do styku coby dítě ve škole fungující při kyjevském duchovním semináři, kde byl pro dobrý hlas vybrán do seminárního

¹ Spolek Ukrajinek v České republice, Praha 1999. O rok později vyšla i rozšířená ukrajinská verze knihy –Тетяна Беднаржова: *Федір Стешко, український вчений-педагог, музиколог-теоретик*. Тернопіль-Прага, 2000.

² Viz zejména naši někdejší recenzi – Petr Ch. Kalina: *Tat'jana Bednářová: Fedir Steško*. *Opus musicum* 34, 2002, č. 2, s. 53–54.

sboru. Roku 1888 začal studovat v duchovní škole sofijského chrámu v Kyjevě, kde se sborový zpěv vyučoval jako povinný předmět. Zároveň byl přijat do archierejského sboru při mychajlovském klášteře, v němž zpíval tři roky, do začátku mutace. Zde se poprvé seznámil s duchovními skladbami Dmytra Bortňanského, jehož život a dílo později reflektoval. V Kyjevě dále studoval v letech 1892–1898 v duchovním semináři. Své hudební vzdělání si paralelně rozšiřoval v kyjevské soukromé hudební škole Stanislava Blumenfelda (1896–1898), kde studoval harmonii u Hryhorije Lvoviče Ljubomirského. V této škole prošel také pedagogickým vlivem nejvýznamnější postavy ukrajinské hudby 19. století Mykoly Vitalijovyče Lysenka, který řídil školní sbor, v němž Steško rovněž zpíval.³ Duchovní seminář absolvoval dle zachovaného vysvědčení s výborným chováním, avšak se spíše průměrným prospěchem zejména v náboženských předmětech. Na kněze vysvěcen nebyl.⁴ Poté nastoupil coby učitel do farní školy ve městě Tarašča (Kyjevská oblast), kde mimo svých výukových povinností vedl školní sbor.

V roce 1899, tedy rok po učitelské praxi, se rozhodl pro další studium, tentokrát na Kyjevské vojenské škole, odkud po dvou letech odjel v hodnosti staršiny sloužit na Dálný východ. Tam zůstal až do začátku rusko-japonské války a založil zde několik vojenských pěveckých sborů. Roku 1908 odjel do Petrohradu, kde vstoupil do aspirantury na Alexanrovské vojenské právnické akademii. V hlavním městě monarchie navštěvoval na konzervatoři lekce dějin hudby u Liverije Sakkettiho a začal se učit hrát na klavír.⁵ Na právnické škole si pro závěrečnou práci zvolil téma, jež pojilo jeho hudební zájmy se studovanou profesí – roku 1911 zde v hodnosti nadporučíka obhájil kandidátskou disertaci s názvem *Autorské právo hudebních děl* (Авторское право на музыкальные произведения).⁶ Po obhajobě byl převelen do Oděsy, kde v dubnu a květnu 1912 složil státní zkoušky před právnickou zkušební komisí na Novoruské univerzitě. Poté odjel jako kapitán 36. sibiřského střeleckého pluku opět na Dálný východ a zůstal tam dva roky.

Roku 1914 zakotvil ve Vladivostoku, kde sloužil u vojenského soudu. Kromě svého povolání si přivydělával jako učitel latiny na vladivostockém gymnáziu (1914/15).⁷ Stal se zde členem vedení místní Ruské hudební společnosti, ale především přispíval ke kulturnímu životu zde usazené ukrajinské komunity. Spolek Ukrajinská hromada jej zvolil předsedou hudební sekce a sbormistrem spolkového sboru, se kterým propagoval ukrajinskou hudbu mezi vladivostockými Ukrajinci i Rusi. Po demobilizaci ruské armády na konci roku 1917 zůstal bez zaměstnání

³ Федір Стешко: *Моя музична біографія*. In: Тетяна Беднаржова: *Федір Стешко, український вчений-педагог, музиколог-теоретик*. Тернопіль-Прага, 2000, s. 83–88.

⁴ Центральний державний архів вищих органів влади і управління України, фонд 3972, спр. 1, № 288 Особиста справа в. о. досента Стешка Федора.

⁵ Федір Стешко: *Моя музична біографія*. In: Тетяна Беднаржова: *Федір Стешко, український вчений-педагог, музиколог-теоретик*. Тернопіль-Прага, 2000, s. 83–88.

⁶ Центральний державний архів вищих органів влади і управління України, фонд 3972, спр. 1, № 288 Особиста справа в. о. досента Стешка Федора.

⁷ Ibid.

a rozhodl se věnovat pedagogické činnosti. Učil dějepis a ruštinu v soukromém gymnáziu a zpěv na státním gymnáziu. Po založení vladivostockého učitelského ústavu zde působil jako lektor hudebních předmětů.

Jeho první návštěvu Prahy datujeme rokem 1920, kdy se zde zastavil spolu s českými legionáři, k nimž se přidal při evakuaci Vladivostoku. Praha pro něj však tehdy byla ještě pouze tranzitním místem při návratu na Ukrajinu, kam už předtím odjela jeho žena Marija se synem. Vinou válečných událostí na Ukrajině se mu podařilo dostat jen do Kamence-Podolského (Chmelnická oblast), který byl tehdy hlavním městem Ukrajinské lidové republiky. Zde už zastihl pouze svou ženu; syn zemřel v roce 1919. Po ovládnutí města bolševickými vojsky na konci roku 1920 se vláda mladé republiky včetně vojenského ministerstva, kterému podléhal, přesunula do Polska, Steško však ve městě zůstal. Učil ukrajinštinu na gymnáziu, řídil pěvecký sbor a podílel se na založení lidové konzervatoře, kde vyučoval hudební teorii. Zanedlouho však odjel do Polska i on. Po krátké zastávce v Częstochowé se usadil ve městě Tarnov (Tarnów). Zde působil v pozici náčelníka kulturně-vzdělávacího oddělení generálního štábu a vedl sbor státních institucí Ukrajinské lidové republiky. Zároveň učil dějiny zpěvu na tarnovském gymnáziu.

Roku 1922 bolševický vliv na Ukrajině posílil a bylo již téměř jisté, že myšlenka Ukrajinské lidové republiky nebude mít historicky dlouhého trvání. Kulturní a intelektuální život Ukrajinců v té době začal silit v emigrantských centrech – zejména v Praze, ve Vídni a v Berlíně. Fedir Steško se v Tarnově brzy doslechl o formování ukrajinského emigrantského života v hlavním městě Československa a roku 1922 se rozhodl s manželkou do Prahy přesídlit. Hodlal zde pokračovat v hudebně-pedagogických aktivitách, ale také toužil dosáhnout konečně plnohodnotného muzikologického vzdělání. Na začátku akademického roku 1923/1924 se zapsal na Filozofickou fakultu Karlovy univerzity, kde studoval hudební vědu u Zdeňka Nejedlého a Josefa Bohuslava Foerster, estetiku u Otakara Zicha a filozofii u Františka Krejčího.⁸ Mnohem později (až roku 1936) byl na Karlově univerzitě promován doktorem filozofie na základě disertace *Čeští hudebníci v ukrajinské hudbě*. Ta byla nákladem Akademie věd a umění vydána jako samostatná publikace a zmínujeme se o ní níže.

Nejvýraznějším projevem ukrajinských vystěhovaleckých aktivit bylo založení první evropské emigrantské vysoké školy v lednu 1921 ve Vídni. Škola dostala název Ukrajinská volná univerzita (Український вільний університет) a měla uspokojovat potřeby ukrajinské mládeže, která po první světové válce opustila svou vlast. Pedagogické kolegium univerzity sestávalo zejména z ukrajinských vysokoškolských pedagogů a vědců, kteří z politických důvodů opustili své domovské ruské a polské univerzity na ukrajinském území. Brzy se však ukázalo, že Vídeň není pro školu vhodným místem, a tak ještě na podzim téhož roku byla univerzita přesunuta do Prahy, kde především díky existenci zajateckých táborů

⁸ Федір Стешко: *Моя музична біографія*. In: Тетяна Беднаржова: *Федір Стешко, український вчений-педагог, музиколог-теоретик*. Тернопіль-Прага, 2000, s. 83–88.

v Josefově a Německém Jablonném dlelo více potenciálních studentů.⁹ V Československu se škole dostalo výrazné morální i materiální podpory ze strany úřadu prezidenta, ministerstva zahraničí i ministerstva školství. Škola úzce spolupracovala s Karlovou univerzitou, což se projevovalo zejména častým hostováním pedagogů z české univerzity v předmětech, na které ukrajinské vysoké učení nemělo dostatek kádrů. Ukrajinská volná univerzita byla zaměřena především humanitně, měla filozofickou fakultu a fakultu práva a společenských věd. Tato škola mohla udělovat rigoróza filosofie a práv.¹⁰

Fedir Steško se o učitelskou spolupráci s univerzitou ucházel hned v roce svého příjezdu do Prahy. Vedení univerzity požádalo tehdejší přední hudebněvědnou autoritu, Zdeňka Nejedlého, o posouzení Steškovy kvalifikace. Ten ji 5. listopadu 1922 zhodnotil následovně:

Podepsaný referent nemůže při posuzování postupovati přesně způsobem obvyklým v podobných případech na universitě české, poněvadž žádost není doložena spisy, podle nichž by podepsaný mohl kvalifikaci p. žadatelovu posouditi. Mohu tak učiniti jen podle přiložených vysvědčení o dosavadních hudebních studiích i o dosavadní hudební praxi žadatelově. Při tom pak opírám se i o osobní znalost p. žadatele, pokud tím mi bylo lze usuzovati o jeho schopnostech pro toto místo. Na podkladě těchto dokumentů dovoluji si žádost p. Steška doporučiti.

Lektorát hudby pro ukrajinské studenty, zabývající se hojně spěvem, bude jistě velmi užitečný. Pan Steško má pak k tomu dostatečné vědomosti i schopnosti, jak patrně z přiložených dokladů. Prošel školou hudební Lysenkovou v Kyjevě, na níž absolvoval kurs harmonie. Na vojensko-právnícké akademii Aleksandrovské vypracoval práci o autorském právu na díla hudební. Prakticky se osvědčil ve Vladivostoku, jako učitel i cvičitel sboru. Z osobního styku vím, že p. Steško vážně pracuje v tomto oboru i nyní v Praze. Z těchto důvodů mohu tedy žádost p. Steška doporučiti k přijetí a udělení lektorátu hudby.

Že p. Steško jest právník a nemá studií filosofických, není ani podle zvyklostí u nás obvyklých žádnou závadou, aby mohl býti lektorem hudby na fakultě filosofické.¹¹

Steška nacházíme v seznamu učitelů školy už v akademickém roce 1922/1923, a to jako lektora dějin a teorie hudby. Ovšem v seznamu přednášek tohoto akademického roku, ani roku následujícího, nefiguruje žádný předmět, který by Steško učil. Nacházíme jej v roce 1924/1925, a to na Historicko-filologickém oddělení Filozofické fakulty, kdy v zimním semestru učil předmět Praktický kurs základů hudby (Практичний курс основ музики) s dotací dvou hodin týdně a také předmět Hudebně-estetická analýza nejvýznamnějších děl německé lyriky od konce 18. století do naší doby (Музико-естетичний аналіз найвизначніших творів німецької лірики з кінця 18 ст. до нашого часу) s jednohodinovou dotací. Tyto kursy se tedy patrně nikterak netýkaly ukrajinské hudby. Ze seznamů přednášek pro následující roky je však již zřejmé, že Steško se dále ve svých přednáškových cyklech věnoval pouze hudební kultuře Ukrajiny. Každoročně si připravoval stále

⁹ *Український вільний університет. Короткий огляд.* Український вільний університет, Мюнхен 1958.

¹⁰ Симон Наріжний: *Українська еміграція.* Прага 1942.

¹¹ Центральний державний архів вищих органів влади і управління України, фонд 3972, спр. 1, № 288 Особиста справа в. о. досента Шешка Федора.

nové speciální přednášky z oblasti staré ukrajinské hudby, kde se věnoval i otázce notace a její transkripce, dále kladl důraz na estetické i teoretické rozborů klasiků ukrajinské hudby přelomu 19. a 20. století (Mykola Lysenko, Mykola Leontovyč, Kyrylo Stecenko, Jakiv Stepovyj ad.), stranou jeho pozornosti nezůstávala ani ukrajinská lidová hudba, problémy jejího sbírání a redakce sbírek, stejně jako problematika kobzarských dum.¹²

Ukrajinskou volnou univerzitu nepostihl v roce 1939 osud českých vysokých škol a tak mohla nabízet vzdělání ukrajinským studentům i nadále. Univerzita však nezískala na území protektorátu statut veřejné vysoké školy, nebylo jí tedy dovoleno udělovat doktoráty srovnatelné s rigorózy na jiných vysokých učeních. Mezitím stoupl počet ukrajinských emigrantů v Praze. V roce 1939 se zde ocitli uprchlíci z Podkarpatské Rusi, kterou obsadila maďarská armáda a po obsazení západní Ukrajiny Sovětským svazem došlo k nové vlně emigrace z východní Haliče. Po osvobození Československa se univerzita přesunula do americké okupační zóny Německa, konkrétně do Mnichova, kde působí dodnes. Fedora Steška nacházíme v seznamu pedagogů Ukrajinské volné univerzity v akademickém roce 1940/1941 již nikoliv jako lektora, ale nově coby soukromého docenta.¹³ Jeho poslední působení na univerzitě zaznamenáváme v akademickém roce 1943/1944.¹⁴

Předměty týkající se hudby se na Ukrajinské volné univerzitě vyučovaly jen okrajově a byly fakticky zastoupeny jen zmíněnými výběrovými přednáškami Fedora Steška. Jak bylo již řečeno v úvodu naší stati, Steškovo pražské působení je spojováno zejména s desetiletou existencí Ukrajinského vysokého pedagogického ústavu Mychajla Drahomanova, kde se Fedir Mykolajevyč mohl naplno realizovat coby muzikolog a hudební pedagog. Tato pražská ukrajinská vysoká škola působila v Praze v letech 1923–1933 a jejím úkolem bylo především vzdělávání budoucích učitelů, kteří se měli uplatňovat na ukrajinských základních a středních školách v Čechách a na Podkarpatské Rusi. Tato instituce měla od roku 1924 samostatné hudebně-pedagogické oddělení, resp. fakultu (jen v prvním roce existence šlo o hudební katedru).¹⁵ Na ní externě působili i čeští muzikologové Josef Hutter, Zdeněk Nejedlý (oba učili dějiny české hudby pro druhý ročník)

¹² *Український університет в Празі в роках 1921–1922*. Державна друкарня, Прага 1924; *Український університет в Празі в роках 1926–1931*. Державна друкарня, Прага 1931.

¹³ *Український вільний університет в Празі в роках 1931–1941*. In: *Науковий збірник Українського вільного університету в Празі, т. III*. Прага 1942, с. 5–76. Viz též Симон Наріжний: *Українська еміграція*. Прага 1942.

¹⁴ Оксана Мартиненко: *Музична діяльність української еміграції у міжвоєнній Чехословаччині. Джерелознавчий аспект дослідження*. Дисертація на здобуття наукового ступення кандидата мистецтвознавства. Національна музична академія України П. І. Чайковського. Київ 2001.

¹⁵ Панас Мирний: *Український високий педагогічний інститут ім. М. Драгоманова 1923–1933*. Високий педагогічний інститут за допомогою Міністерстві шкільництва й народної освіти Ч.С.Р., Прага 1934.

a Otakar Šín (učil kontrapunkt ve třetím a čtvrtém ročníku). Po dobu existence ústavu prošlo hudebním oddělením více než 170 studentů.¹⁶

Fedir Steško byl přijat jako lektor hudebně-pedagogické katedry hned v prvním roce existence školy. Na místo vedoucího této katedry byl tehdy povolán profesor petrohradské konzervatoře, rusifikovaný Ukrajinec, žák Balakirjeva a Rimského-Korsakova Fedir Akymenko (psán též Jakymenko) a Steško se stal katedrovým tajemníkem. Ve druhém akademickém roce (1924/1925) došlo k restrukuralizaci ústavu, který se stal plnohodnotnou vysokou školou s čtyřletou dobou studia. Škola měla od té doby právo udělovat doktoráty. Tehdy vzniklo samostatné hudebně-pedagogické oddělení (běžně nazývané fakultou), Akymenko se stal jejím děkanem, Steško proděkanem a docentem dějin hudby.

Na podzim roku 1925 odjel děkan Fedir Akymenko na zdravotní dovolenou do Francie. Dokumenty uložené ve Slovanské knihovně Národní knihovny České republiky dokládají, že jeho neutěšený zdravotní stav jej nutil dovolenou neustále prodlužovat, a to až do května 1926, kdy senát ústavu vzal na vědomí Akymenkovo prohlášení, že se do Prahy již nemůže vrátit. Na jeho uvolněné pedagogické místo byl povolán z pražské konzervatoře Otakar Šín,¹⁷ který na škole učil do roku 1930, kdy československé Ministerstvo školství a národní osvěty rozhodlo, že na tomto pracovišti budou finančně podporováni již pouze emigranti.¹⁸ V té době měl ze stejného důvodu odejít i Josef Hutter, ten se však rozhodl, že bude pro školu nadále pracovat bez nároku na honorář. Děkanem oddělení se místo Akymenka stal Fedir Steško, který se rovněž ujal řízení Katedry dějin hudby, Katedry etnografie a Katedry hudební akustiky a psychofyziologie.¹⁹ Děkan Steško brzy získal v Praze značné renomé coby znalec ukrajinské hudební kultury.

Fedir Steško byl z okruhu pedagogů hudebně-pedagogického oddělení v podstatě jediný, kdo byl schopen učit obecné předměty historické a systematické muzikologie. Vyučoval zde dějiny zahraniční hudby (1.–4. roč.), dějiny ukrajinské hudby (2.–3. roč.), hudební etnografii (3. roč.), hudební estetiku (2. roč.) a hudební pedagogiku (4. roč.).²⁰ Ještě před odjezdem Fedora Akymenka do Francie Steško

¹⁶ Оксана Мартиненко: *Музична діяльність української еміграції у міжвоєнній Чехословаччині. Джерелознавчий аспект дослідження*. Дисертація на здобуття наукового ступення кандидата мистецтвознавства. Національна музична академія України П. І. Чайковського. Київ 2001.

¹⁷ Slovanská knihovna Národní knihovny české republiky. Fond Ukrajinský pedagogický institut Mychajla Drahomanova (1923–1933), inv. č. 34.

¹⁸ Ibid., inv. č. 87.

¹⁹ Панас Мирний: *Український високий педагогічний інститут ім. М. Драгоманова 1923–1933*. Високий педагогічний інститут за допомогою Міністерстві шкільництва й народної освіти Ч.С.Р., Прага 1934.

²⁰ Оксана Мартиненко: *Музична діяльність української еміграції у міжвоєнній Чехословаччині. Джерелознавчий аспект дослідження*. Дисертація на здобуття наукового ступення кандидата мистецтвознавства. Національна музична академія України П. І. Чайковського. Київ 2001.

přeložil jeho učebnici harmonie²¹ z ruštiny do ukrajinštiny, což byl do značné míry pionýrský počín, jelikož ukrajinská hudebně-teoretická terminologie tehdy ještě prakticky neexistovala.²²

Steško se také jako hlavní organizátor aktivně účastnil hudebního života ústavu, který pravidelně pořádal veřejné koncerty a akademie. Tyto akce se konaly několikrát do roka, vystupoval na nich fakultní smíšený sbor a pedagogové i studenti oddělení; Steško zde přednášel především úvodní referáty. Kromě tradičních koncertů ukrajinské hudby (především na jaře při výročních úmrtí ukrajinského básníka Tarase Hryhorovyče Ševčenka a v zimě při příležitostech výročí patrona školy Mychajla Drahomanova) pořádal ústav také hudební slavnosti k uctění významných představitelů české i světové hudby. Např. 21. listopadu 1925 se ve Studentském domě na Slupi konal koncert u příležitosti 25. výročí úmrtí Zdeňka Fibicha, na němž Steško přednesl referát *Zdeňk Fibich jako skladatel*. Steé výročí úmrtí Ludwiga van Beethovena si ústav připomněl 28. května 1927 koncertem se Steškovým odborným příspěvkem *Život a dílo Beethovena*. O rok později reflektovali Schubertovské jubileum koncertem 17. listopadu v sále Hlaholu se Steškovým referátem *Franz Schubert – velký mistr písně*. 29. května 1929 ústav opět v sále Hlaholu uspořádal slavnostní akademii u příležitosti 25. výročí úmrtí Antonína Dvořáka, opět s přednáškou Fedora Steška, jež mapovala skladatelův život a dílo. Podobnou strukturu měl také koncert oslavující 70. narozeniny Josefa Bohuslava Foerster a 4. dubna 1930 opět v sále Hlaholu.²³

Ukrajinský hudební život v Praze rozvíjel Steško od roku 1924 také jako předseda hudební společnosti při Ukrajinském občanském výboru (Український громадський комітет). Za nedlouhou dobu svého fungování uspořádala společnost několik veřejných koncertů ukrajinské hudby, z nichž nejviditelnější byl ševčenkovský koncert ve Smetanově síni obecního domu v roce 1925.²⁴ Steško také reflektoval aktuální pražské hudební dění především na stránkách emigrantského časopisu *Nova Ukrajina*.

Povinností akademických pracovníků Ukrajinského vysokého pedagogického ústavu byla kromě pedagogických a veřejných aktivit také činnost vědecká. Fedir Steško se aktivně účastnil ukrajinských vědeckých kongresů v Praze, publikoval v ústavních vědeckých sbornících, pražských periodikách i časopisech na Ukrajině atd. Jeho literární muzikologické dílo hodnotíme v této stati níže.

Od poloviny 20. let 20. století se začaly dotace od československého státu směřované emigrantským institucím výrazně seškrťávat. Od 1. ledna 1928 přestal Drahomanovův ústav spadat pod Ministerstvo zahraničí a byl zařazen do ges-

²¹ Федір Якименко: *Практичний курс науки гармонії*. Український громадський видавничий фонд, Прага 1925.

²² Федір Стешко: *Моя музична біографія*. In: Тетяна Беднаржова: *Федір Стешко, український вчений-педагог, музиколог-теоретик*. Тернопіль-Прага, 2000, s. 83–88.

²³ Slovanská knihovna Národní knihovny české republiky. Fond Ukrajinský pedagogický institut Mychajla Drahomanova (1923–1933), inv. č. 404–409.

²⁴ Федір Стешко: *Моя музична біографія*. In: Тетяна Беднаржова: *Федір Стешко, український вчений-педагог, музиколог-теоретик*. Тернопіль-Прага, 2000, s. 83–88.

ce Ministerstva školství a národní osvěty. Tehdy už bylo rozhodnuto o pomalém ukončení činnosti školy. Ministerstvo ještě dva roky povolovalo přijímat studenty do prvních ročníků, už však pouze bez nároku na stipendium, což výrazně snížilo počet zájemců o studium. Od roku 1930 podporovalo ministerstvo pouze pedagogy, kteří byli držiteli tzv. nansenových pasů, tedy skutečné emigranty bez jakékoliv státní příslušnosti. Zároveň byl vydán zákaz přijímání nových studentů a k 1. březnu 1933 měl ústav svou činnost definitivně ukončit. Bez výsledku zůstaly i četné intervence vedení školy na ministerstvu i v kanceláři prezidenta republiky, ve kterých se výrazně angažoval i děkan Steško. Pedagogický ústav se také snažil odvrátit své úplné zrušení tím, že by byl přeměněn ve vědeckou instituci. V posledních letech existence tak výrazně zintenzivnil svou konferenční a publikační činnost. Ani tento plán však nevyšel a ústav na počátku roku 1933 zaniknul.²⁵

Fedir Steško poté pokračoval v externí výuce na Ukrajinské volné univerzitě a v roce 1934 nastoupil do pražského Slovanského ústavu, kde inicioval vznik Archivu slovanské hudby, který měl mít zvláštní oddělení věnované ukrajinské hudbě. O rok později byl za účelem sběru materiálu pro archiv vyslán na studijní cesty na Podkarpatskou Rus, do Jugoslávie a do Bulharska. Jak bylo již zmíněno, složil mezitím 29. února 1936 na Karlově univerzitě rigorózní zkoušky z hudební vědy, estetiky a filosofie. Ve Slovanském ústavu připravoval Steško vydání Blahovišenského kondakáře. K edici této památky staroslovanského církevního zpěvu 12. století měl napsat vstupní stat', vydání se však vinou následujících válečných událostí neuskutečnilo. Fedir Steško v posledních letech fungování Ukrajinského vysokého ústavu pedagogického a v letech po jeho zrušení výrazně zvýšil svou publikační činnost. Svě stati vydával i ve východní Haliči; spolupracoval jako člen redakční rady především se Lvovským hudebním časopisem Ukrajinska muzyka (Українська музика), a to od jeho založení roku 1937 až do vynuceného ukončení činnosti o dva roky později v souvislosti se sovětskou okupací západní Ukrajiny.²⁶

Fedir Mykolajevyč Steško zemřel v Praze ve věku 67 let 31. prosince 1944. Nedočkal se tedy konce druhé světové války. Bylo by jistě jen čistou spekulací, zamýšlet se nad tím, jak by se zachoval, dožil-li by se v Praze květnových událostí roku 1945. Lze však předpokládat, že by byl za svou někdejší angažovanost ve strukturách Ukrajinské lidové republiky (stejně jako řada dalších ukrajinských emigrantů) v Československu vítěznou sovětskou mocí persekvován,²⁷ patrně by tedy před tím následoval řadu svých ukrajinských kolegů v útěku před sověty do americké okupační zóny Německa.

²⁵ Панас Мирний: *Український високий педагогічний інститут ім. М. Драгоманова 1923–1933*. Високий педагогічний інститут за допомогою Міністерств шкільництва й народної освіти Ч.С.Р., Прага 1934.

²⁶ Федір Стешко: *Моя музична біографія*. In: Тетяна Беднаржова: *Федір Стешко, український вчений-педагог, музиколог-теоретик*. Тернопіль-Прага, 2000, s. 83–88.

²⁷ Bohdan Zilynskyj: *Ukrajinci v Čechách a na Moravě*. X-Egem, Praha 1995.

Zhodnocení muzikologického díla

Muzikologické dílo Fedora Steška je téměř výhradně orientováno na ukrajinskou hudbu. Odborná reflexe jiných hudebních kultur včetně české je u něj vzácná. Českou hudbou se zabýval jen v případě, že měla souvislost s hudbou ukrajinskou a dále ve výše zmíněných fibichovských a dvořákovských referátech přednesených na slavnostních akademiích Ukrajinského vysokého pedagogického ústavu. Medailon o Zdeňku Fibichovi byl otištěn v ukrajinském emigrantském měsíčníku *Nova Ukrajina*²⁸ a jde zároveň první rozsáhlejší příspěvek, který nacházíme ve Steškově bibliografii. Autor zde seznamuje ukrajinského čtenáře se základními životními údaji českého skladatele, s jeho nejdůležitějšími kompozicemi i s činností hudebně-literární a organizační.

Ve studii *Prameny k dějinám počátků církevního zpěvu na Ukrajině*, která vyšla v prvním svazku vědeckého sborníku Ukrajinského vysokého pedagogického ústavu Mychajla Drahomanova v roce 1929²⁹ se zamýšlí nad tím, že v jeho době téměř neexistovaly souhrnné dějiny ukrajinské hudby. Příčinu vidí v dosud chybějící práci s primárními prameny ukrajinské hudební kultury. „*Proč mohou Němci téměř každoročně vydávat různé ‚dějiny‘ německé hudby [...]? Ano, Němci mohou. Mají totiž k tomuto účelu k dispozici mnoho monografické a biografické literatury, která nevynechává nejen žádné alespoň trochu zajímavé momenty procesu rozvoje německé hudby, ale také žádné sebemenší události v životě a činnosti tvůrců tohoto procesu [...]. Je totiž třeba mít na paměti, že hlavním hybatelem tohoto skvělého rozvoje německé hudební historiografie je práce nad prameny k dějinám hudby: jejich sběr, vědecké edice a kritická práce s nimi*“.³⁰ Ukrajinské hudební prameny však dosud nejsou sesbírány, dokonce v mnohých případech nejsou ani objeveny. Památky starších hudebních dějin se navíc nenacházejí ve vlasti, nýbrž v polských a ruských knihovnách. Ve stati se pak zabývá hudebními prameny v obecné rovině, nabízí jejich definici a klasifikaci. Počátky ukrajinského církevního zpěvu vidí v předmongolském období, tedy v 10.–13. století, kdy se na ukrajinském území začal původní exportovaný zpěv emancipovat. Autor zde klasifikuje a charakterizuje notované památky tohoto období, zabývá se otázkami jejich notace a lituje, že tyto rukopisy je možné studovat jen v ruských archívech. Steško ve studii prokazuje dobrou obeznámenost s němec-

²⁸ Ф. Стешко: *Зденек Фібіх*. Нова Україна 4, 1925, ч. 4–6, с. 141–143.

²⁹ Хведір Стешко: *Джерела до історії початкової доби церковного співу на Україні*. In: Науковий збірник Українського Високого Педагогічного Інституту ім. М. Драгоманова в Празі, т. II, Прага 1929, s. 425–440.

³⁰ „*Чому можуть Німці майже що-року випускати різні «історії» німецької музики [...]? Так, Німці можуть. Але вони мають для того багату монографічну й біографічну літературу, що не залишає без уваги не тільки жадного хоч трохи цікавого моменту в процесі розвитку німецької музики, але й жадної дрібної рисочки в житті й діяльності творців цього процесу [...]. Але ж треба завжди пам'ятати, що головну підпору для такого блискучого розвитку німецької музичної історіографії дала праця над джерелами музичної історії: їх збирання, наукове видання й критична праця над ними!*“ Ibid, s. 427.

kou muzikologickou literaturou, zejména s díly Guida Adlera, Hugo Riemanna, Hermanna Kretzschmara, ale i s texty svého učitele Zdeňka Nejedlého.

V tomtéž roce vyšla v emigrantském časopise Knyholjub Steškova studie *První ukrajinské notové tisky*.³¹ Konstatuje zde, že vydávání tištěných hudebních skladeb bylo na Ukrajině značně opožděno. První takový tisk nachází v roce 1700 ve Lvově v podobě Irmoloje. Významným počinem pro rozvoj hudebních tisků pak bylo založení slovanské tiskárny při chrámu sv. Jura ve Lvově roku 1701. První knihou, která vyšla z této tiskárny, byl notovaný Irmologion, jehož výroba byla vinou obléhání města vojsky Karla XII. dokončena až v roce 1707. Je psána kyjevskou notací s pětlinkovou osnovou. Oba tisky vyšly díky aktivitě Lvovského uniatského biskupa Josipa Šamljanského. Steško ve studii druhou památku, která se dochovala ve čtyřech exemplářích, podrobně analyzuje.

O tři roky později přispěl Fedir Steško do druhého dílu vědeckého sborníku svého domovského ústavu studií *Jan Práč – jeden z prvních sběratelů a harmonizátorů ukrajinských lidových melodií*,³² v níž analyzuje sbírku lidových písní z přelomu 18. a 19. století sestavenou českým muzikantem, ve které se objevilo 16 ukrajinských písní. Steško se zamýšlí nad národností Práče (v dobové literatuře se totiž objevují také zmínky, že byl Němec či Ukrajinec) a uvádí okruh osob z Ukrajiny, od kterých mohl Práč písně zapsat (mezi těmito potenciálními informátory je i nejvýznamnější ukrajinský skladatel té doby Dmytro Bortňanskýj).

V roce 1932 vyšel v Ukrajinském vysokém pedagogickém ústavu také speciální sborník, který byl věnován patronovi školy, politikovi, literátovi a radikálnímu bojovníkovi za autonomní Ukrajinu v druhé polovině 19. století Mychajlu Drahomanovi. Zřejmě proto, že bychom asi jen těžko hledali spojitosti mezi Drahomanovou činností a hudbou, rozhodl se Fedir Steško reflektovat v tomto sborníku zcela nehudební téma. Jeho příspěvek nese název *Mychajlo Drahomanov a Mychajlo Veňukov*.³³ Steško v něm cituje úryvky vzpomínek ruského cestovatele a geografa Mychaila Veňukova, který se s Drahomanovem opakovaně setkal v Ženevě. Veňukov v těchto memoárech výrazně kritizuje politické pohledy i charakterové vlastnosti Mychajla Drahomanova, proti čemuž se Fedir Steško ve svých komentářích ostře vymezuje.

Nehudební téma reflektoval Steško i dříve na stránkách časopisu *Nova Ukrajina*. V roce 1926 mu zde vyšel článek *Původ Dostojevského*,³⁴ v němž tlumočí výsledky bádání jistého Rusa Ljubimova, který předpokládá, že rod Fjodora Dostojevského pochází z Ukrajiny, a to z vesnice Dostojevo na Volyni. Nepředpo-

³¹ Ф. Стешко: *Перші українські нотодруки*. Книголюб, 1929, кн. 3–4, с. 13–31.

³² Хведір Стешко: *Як Прач – один із перших збирачів та гармонізаторів українських народних мелодій*. Науковий збірник Українського Високого Педагогічного Інституту ім. М. Драгоманова в Празі, т. II, Прага 1932.

³³ Хведір Стешко: *М. Драгоманов та Михайло Венюков*. In: Васил Симович (ed.): *Праці Високого Педагогічного Інституту ім. Михайла Драгоманова у Празі. Драгоманівський збірник*, Прага 1932, с. 259–269.

³⁴ Ф. Стешко: *Про походження Достоевського*. Нова Україна 5, 1926, ч. 1.–2, с. 134–137.

kládá však, že by byla osobnost ruského prozaika ukrajinským původem nějak formována.

V listopadu 1932 si ukrajinská veřejnost doma i v emigraci připomínala 20. výročí úmrtí zakladatele ukrajinské národní hudby Mykoly Lysenka. Pařížský týdeník ukrajinské emigrace Tryzub věnoval ve svém 46. čísle Lysenkovi několik článků. Fedir Steško připomněl odkaz svého někdejšího kyjevského učitele studií s názvem *M. Lysenko jako spolupracovník bulharského hudebního časopisu*.³⁵ V úvodu stati autor lituje, že dosud neexistuje biografie tohoto velikána ukrajinské hudby, přitom je na vytvoření takového díla nejvyšší čas, jelikož i jeho současníci pomalu odcházejí ze světa. Steško dále připomíná trojici Lysenkových českých učitelů hudby, kteří patrně stáli na počátku jeho slavjanofilských postojů, jež se projeví zejména pravidelným pořádáním koncertů slovanské hudby v Kyjevě. Jádrem stati je však komentovaná citace dosud neznámého dopisu Mykoly Lysenka Georgi Bajadanovi, který je odpovědí na nabídku ke spolupráci s nově založeným plovdivským hudebním časopisem Gusla. Lysenko v dopise nabídku přijímá a dožaduje se bulharských veršů, k nimž by složil hudbu. K této kompozici, pokud je nám známo, nedošlo, stejně jako ke spolupráci Lysenka s časopisem Gusla; podle Steška vyšlo totiž pouze první číslo.

Fedir Steško se aktivně účastnil monstrózního 2. ukrajinského vědeckého sjezdu, který se konal 20.–24. března 1932 v Praze. Podle zachovaných konferenčních tezí zde přednesl příspěvek *První ukrajinské církevní skladby*.³⁶ Studie na stejné téma pak vyšla roku 1939 v Záhřebu.³⁷ Jazykem publikace je západní verze srbochorvatštiny. Hovoří v ní o postupné emancipaci ukrajinské duchovní hudby, která se z důvodu odlišného jazyka a ustanovení nových světců (Boris a Gleb) oprošťovala od řeckých (resp. byzantských) hudebních předloh. Nejstarší kondakáře ukrajinské církevní hudby nachází v 11.–13. století. Ve studii se také konstatuje, že tyto památky nelze po hudební stránce studovat, jelikož neumovou kondakárnou notací, již jsou psány, se dosud nepodařilo uspokojivě dešifrovat.

V letech 1934, 1936 a 1937 absolvoval Steško (nyní již zaměstnanec Slovanského ústavu) dvouměsíční badatelské cesty na Podkarpatskou Rus. Jedním z výsledků jeho putování byl hudební cestopis *Církevní hudba na Podkarpatské Rusi*, která vyšla ve vědeckém sborníku užhorodského spolku Prosvita.³⁸ Steško se v něm zabývá oficiální podkarpatskou sbírkou církevních zpěvů *Cerkovnoje prostopenie* od Ivana Bokšaje a popisuje své dojmy ze soudobého hudebního života v podkarpatských pravoslavných i řeckokatolických chrámech. Konstatuje, že v tomto kraji zpívá celá obec, muži i ženy, avšak převážně jednohlasně. Dále

35 Ф. Стешко: *М. Лисенко – співробітником болгарського музичного часопису*. Тризуб 8, 1932, ч. 46, с. 11–15.

36 *2. Український Науковий зїзд у Празі*. Український академічний комітет для міжнародної інтелектуальної співпраці при Лізі націй, Прага 1934, с. 142.

37 Fedor Steško: *Prve ukrajinske crkvene kompozicije*. Izdanje i naklada časopisa Ćirilometodski vjestnik. Ćirilometodska biblioteka, svezak 4, Zagreb 1939.

38 Федір Стешко: *Церковна музика на Підкарпатський Русі*. In: *Науковий Збірник тов. Просвіта в Ужгороді*. Річник XII, Ужгород 1936.

praví, že na většině míst, které navštívil, se provozuje z technického hlediska velmi nekvalitní a pro posluchače nepříjemný církevní zpěv, který ani neumožňuje rozeznat melodie známých skladeb. Steško zde také postřehl, že se v chrámech téměř nezpívají původní místní zpěvy, což souvisí s tím, že na Podkarpatské Rusi v té době nebyla jediná hudební škola.

Otázkami starého ukrajinského církevního zpěvu se Steško zabývá také v kratším novinovém článku *K dějinám ukrajinské církevní hudby* zaslaném Lvovskému deníku Dilo roku 1937,³⁹ v němž podrobuje kritice dosavadní práce ukrajinských a ruských badatelů a apeluje na důslednější práci s primárními prameny. Autor je tu chybně uveden jako Dr. V. (!) Steško.

Obsáhlá studie s názvem *Berezovskij a Mozart* s podtitulem *Z dějin ukrajinské hudby 18. století* vyšla ve třetím díle vědeckého sborníku Ukrajinské volné univerzity roku 1942.⁴⁰ Steško v ní shrnuje význam 18. století pro ukrajinskou hudbu, přičemž se dotýká témat, která již dříve reflektoval. Hovoří o tvorbě Artema Vedela, Maksyma Berezovského a Dmytra Bortňanského, zmiňuje první vydání ukrajinských lidových písní ve sbírkách Vasila Trutovského a Jana Práče a vrací se i ke Lvovskému vydání Irmoloje z roku 1700. Jádrem článku se však zabývá v literatuře hojně rozšířenou legendou, která vypráví o tom, že ukrajinský skladatel Maksym Sozontovyč Berezovskij (1745–1777) se při svých hudebních studiích v Boloni u padre Giovanni Battisty Martiniho setkal se čtrnáctiletým Wolfgangem Amadeem Mozartem, kterého v závěrečné zkoušce porazil, důsledkem čehož bylo, že Berezovskij získal titul „maestro di musica“ a čestné členství v boloňské hudební akademii, přičemž jeho jméno bylo vytesáno zlatým písmem na mramorové desce této slavné vzdělávací instituce. Steško podrobil důkladné a heuristicky podnětné analýze zmínky ve veškerých jemu dostupných ruských i západoevropských hudebních slovnících a monografiích konce 18.–20. století a snažil se hledat zdroj této legendy. Konstatuje, že Berezovskij sice u padre Martiniho studoval a zmíněných titulů dostáhl, avšak Mozart závěrečnou zkoušku vykonal o půl roku dříve, tudíž o žádné soutěži mezi těmito skladateli nemůže být řeč a legendu tím vyvrátil. Nutno dodat, že tato 70 let stará Steškova studie není ukrajinským muzikologům dosud dostatečně známa, a že je zmíněný mýtus stále tradován v přehledech dějin ukrajinské hudby.

Nejobsáhlejším textem Fedora Steška je monografie *Čeští hudebníci v ukrajinské církevní hudbě*, která vyšla nákladem České akademie věd a umění v roce 1935.⁴¹ Jedná se zároveň o jedinou ucelenou Steškovu studii, která vyšla v češtině. Jak bylo již zmíněno v předchozím textu, byla tato práce předložena jako disertační spis na Karlově univerzitě a v roce 1936 obhájena. Steško začal téma

³⁹ В. Стешко: *До історії української церковної музики*. Діло, 10. 10. 1937, ч. 223, с. 9.

⁴⁰ Федір Стешко: *Березовський і Моцарт. З історії української музики XVIII ст.* In: *Науковий збірник т. III Українського вільного університету в Празі*. Прага 1942, с. 357–374.

⁴¹ Fedir Steško: *Čeští hudebníci v ukrajinské církevní hudbě. Z dějin haličsko-ukrajinské církevní hudby*. Česká akademie věd a umění, Praha 1935.

zpracovávat již roku 1931, kdy zažádal československé Ministerstvo školství a národní osvěty o badatelské stipendium na cestu do Haliče, kde pracoval několik týdnů na přelomu let 1931/32.⁴² Zvolené téma autor redukuje „*chronologicky pouze na 19. století, věcně pak na církevní zpěv, a to pouze na území Haliče.*“⁴³ Na počátku stati Steško konstatuje neutěšenou situaci řecko-katolického církevního zpěvu v ukrajinské části Haliče. Prvním skladatelem, který, podle něj, pozvedl úroveň této hudby, byl jistý Roleček. O tomto Čechovi, který působil ve Lvovském chrámu sv. Jura ve 20. a 30. letech daného století, se však nezachovalo příliš informací (neznáme ani jeho křestní jméno), ba ani sklady, jež složil. Podle všeho šlo v daném kontextu o vynikajícího skladatele, který však nedokázal komponovat v rámci paradigmatu místních hudebních tradic. Na Rolečka navázali další Češi, kteří již působili v (národnostně) ukrajinském Přemyšlu (dnes v Polsku), a to Alois Nanke, Vincenc Sersavi (jde zřejmě o zkomoleninu českého příjmení Zrzavý) a Ludvík Sedlák. Tito sbormistři a skladatelé postupně působili v roli dirigentů přemyšlského řecko-katolického katedrálního sboru a učitelů pěvecké školy při tomto chrámu, a to od konce 20. do 80. let 19. století. Nejvíce skladeb se zachovalo od Nankeho, který pocházel z Brna; jeho kompozice žily v haličských ukrajinských chámech ještě hluboko ve dvacátém století. Současníkem Sersaviho v Přemyšlu byl také Čech František Lorenc, který působil jako učitel varhanické školy a dirigent pěveckého sboru katolické katedrály. Jeho jméno tedy náleží především do dějin polské církevní hudby. Byl však také učitelem kompozice a mezi jeho žáky patřili dva významní pionýři západoukrajinské hudby Mychajlo Verbyckyj (autor ukrajinské hymny) a Ivan Lavrivskij.

Fedir Steško svou disertační prací poprvé seznámil českou muzikologickou veřejnost se jmény zmíněných Čechů, kteří měli značný vliv na formování západoukrajinské hudební kultury. Ač se vinou nedostatku pramenů nepodařilo Steškovi shromáždit všechny potřebné informace o těchto osobnostech, z jeho práce je patrné, že dostupné zdroje zpracoval s mimořádnou heuristickou pečlivostí. O tom svědčí i posudky obou oponentů jeho disertace – Zdeňka Nejedlého a Josefa Huttera. Vyjádření Nejedlého má datum 13. prosince 1935:

Autor je známý pilný sběratel zpráv o ukrajinské hudbě. I zde je to především sběr materiálu, co přináší, zajímavý tím, že se týká českých hudebníků a jejich podílů v ukrajinské hudbě. Což autor provedl velmi pilně, takže objevil i nezapadléjšího jména i zjistil, co bylo možno zjistit. Ovšem dále jeho práce nejde. Je také omezena pouze na Halič, kde čeští hudebníci byli především pro výživu. A i to, že se autor omezil jen na církevní hudbu, oslabilo význam jeho práce. Vypadli mu tak z kola Rittersberg a Konopásek, jedině právě zajímaví zde Češi-hudebníci.

Práce je však tak pilně a svědomitě udělána, že i přes tyto výhrady navrhuji, aby byla přijata za disertační práci.⁴⁴

⁴² Slovanská knihovna Národní knihovny české republiky. Fond Ukrajinský pedagogický institut Mychajla Drahomanova (1923–1933), inv. č. 82.

⁴³ Fedir Steško: *Čeští hudebníci v ukrajinské církevní hudbě. Z dějin haličsko-ukrajinské církevní hudby.* Česká akademie věd a umění, Praha 1935, s. 6.

⁴⁴ Тетяна Беднаржова: *Федір Стешко, український вчений-педагог, музиколог-теоретик.* Тернопіль-Прага, 2000, s. 190.

Hutterův posudek byl napsán o tři dny později:

Předložená práce s velkou pečlivostí sebrala dostupný archivní materiál o českých hudebnících, kteří byli účastni při ukrajinské církevní hudbě a zpracovala jej podle všech požadavků [...] Dostupnou látku zařadil autor do vhodného rámce obecně historického. Tím kniha přispívá nejen k materiálům českých dějin hudebních, ale vydatně prospívá počínající hudební historiografii ukrajinské [...].⁴⁵

Do české muzikologické literatury významně přispěl Fedir Steško rovněž více než dvěma stovkami hesel pro osobní část brněnského Pazdírkova hudebního slovníku naučného.⁴⁶ Pod šifrou „SŠ.“ zde zpracovával biografické údaje skladatelů, interpretů, hudebních pedagogů, folkloristů a hudebních spisovatelů, kteří byli nejen ukrajinské, ale i ruské, běloruské, litevské, lotyšské, estonské, gruzínské, ale i arménské národnosti.⁴⁷ V případě ruských skladatelů však Steško

⁴⁵ Тетяна Беднаржова: *Федір Стешко, український вчений-педагог, музиколог-теоретик*. Тернопіль-Прага, 2000, s. 192.

⁴⁶ Ol. Pazdírek, Brno 1937.

⁴⁷ Jedná se o hesla Dmitrij Alexandrovič Agrenev, Feodor Stepanovič Akimenko, Jakiv Aki-
menko, Alexander Alexandrovič Al'abjev, Mikola Ivanovič Aladov, Hrycko Alčevskij, Ivan
Alčevskij, Dmitrij Allemanov, Dm. Iv. Arakčijev, Mykola Arkas, Ju. Karlovič Arnold, E.
S. Azejev, Nik. Iv. Bachmetev, Odarka Bandrivska, Vasil Barvinskij, Porfirij Bažanskij,
Maksym Sozontovič Berozovskij, Vasyl Bezorovnyj, Petr Alexejevič Bezsonov, Jakym Bih-
daj, Franc Ksaver Blyma, Kost' Bohuslavskij, Dionyzj Bonkovskij, Dimitrij Bortňanskij,
Volodymyra Božejkivna, Fodor Brazys, Catterino Cavos, Ivan Cesevyč, Olha Ciponovska,
Marie Cybušenko, Oleksander Čyško, Hryc Ďacenko, Kost' Dankevyč, Emils Darzinš, Olek-
sander Daševskij, Stepan Ivanovyč Davydov, Hryhoryj Davydovskij, Porfyr Demučkij,
Adam Didur, Sofija Dnistrjanska, Viktor Isidorovič Dolidze, Serg. Iv. Donaurov, Mychajlo
Doneč, Lavrentij Dmitrijevič Donskoj, Hryhoryj Dranenko, Serhij Drimcov, Zach Zachar
Durov, Georgij Ottonovič Dütisch, Otton Ivanovič Dütisch, Mykola Dylečkij, Konst. Roma-
novič Ejges, Makar Ekmalean, Stanislav Kasparovič Eksner, Hein Eller, Mischa Elman, Joel
Engel, Anat. Aleksandrovič Erarskij, Viktor Evald, Kamile Everardi, Fatejev, I. Jak. Fidlón,
Nikolaj Fedorovič Findejzen, Boris Alexanrovič Fittinghof-Schell, Wilhelm Fitzenhagen,
Jevstignej Ipatovič Fomin, Jevhen Forostyna, Markijan Frolov, Savelij Futorjanskij, Stani-
slav Ivanovič Gabel, Artur Salomonovič Gabrilovič, Grigorij Semenovič Gabrilovič, Lucija
Garuts, Josif Josifovič Geništa, Michail Georgijevskij, Anton Augustovič Gerke, Johann Dani-
el Gerstenberg, Vasil Ghoghonian, Michail Aleksandrovič Goltison, Stěpan Golyš, Jekabs
Graubniš, P. Grigorjev, Aleksandr Lvovič Gurilev, Lev Stepanovič Gurilev, Aleksandr Bogda-
nocič Gutheil, Mathieu Guthrie, Ferdinand Haase, Mychajlo Hajdaj, Zoja Hajdaj, Konstan-
tyn Halkovskij, Wilhelm Harteveld, Johann Herbinus, Hnat Hončarenko, Havrilo Horečkij,
Nestor Horodenko, Andrij Hrabenko, Mykola Hrinčenko, A. A. Hrynevyč, Kleonik Hulak-
-Artemovskij, Oleksa Hulak-Artemovskij, Semen Hulak-Artemovskij, Leon Idzikovskij,
Jan Stanislaw Iliński, Mykola Ivanov, Aristarch Aleksandrovič Izrailev, Jakiv Jacynevyč,
Havrylo Jačnickij, Jador, Nikolaj Andrejevič Jančul, Borys Jankovskij, Feliks Jaroński, Andrej
Petrovič Jesaulov, Jevgenij, Andrej Ivanovič Jevgenijev, Sergej Juferov, Boris Petrovič
Jurgenson, Petr Ivanovič Jurgenson, Andrejs Jurjens, Pavel Jurjans, Marie Juvenická, Ja-
kiv Kališevskij, Artur Kapp, Julij Antonovič Kapri, Mrivza Kara, Michail Mich. Karajakin,
Odarka Karanovičeva, Alexej Nik. Karasev, Karbelov, Nik. Petrovič Karcov, Aleksandr Dm.
Kastalskij, A. V. Kastorskij, Danylo Nikitič Kašin, Nik. Dm. Kaškin, Vlad. Nikitič Kašparov,
Grigorij Aleksejevič Kazačenko, Gr. Kiladze, Leonid Fedorovič Knina, Teofil Kobryňskij,
Antoni Kocipański, Nikolaj Razumnikovič Kočetov, Aleksandra Dormidontovna Kočetova,

nereflektoval velké skladatelské osobnosti; hesla o jejich osobách jsou v tomto lexikonu podepsána především hlavním redaktorem Gracianem Černušákem.

Fedir Steško byl rozhodně typem muzikologa, který z metodologického hlediska tíhnul spíše k mravenčí heuristické práci než k velkým myšlenkovým syntézám. Tato jeho pozitivistická orientace se projevila také tím, že ve svých statích nejednou vyzýval ke shromažďování, uspořádání a vydávání pramenů k dějinám hudby a výrazně kritizoval své předchůdce hudební historiky, pokud ve svých textech nedostatečně odkazovali na zdroje informací, jež uváděli. Odborný vklad Fedora Steška je potřeba vidět především prismatem soudobého stavu ukrajinské muzikologie. V tomto pohledu jeví se nám Fedir Mykolajevyč jako jeden z významných pionýrů ukrajinské hudební vědy, jež se v meziválečném období teprve formovala. Ač pocházel z východní Ukrajiny, v Praze se ideově přimknul především k západoukrajinským skladatelům, kteří ke své kompoziční činnosti přibrali nutnost odborné reflexe hudby svého národa, a to z pozic historických i systematických. K těmto muzikologicky vybaveným skladatelům radíme především Stanislava Ljudekvyče, Zenovije Lyska, Nestora Nyžankivského a částečně i Mykolu Kolessu. Není bez zajímavosti, že kromě Ljudkevvyče (který byl odchovancem Vídně) se ostatní vzdělávali v meziválečné Praze. Na východní (sovětské) ani na západní (polské) Ukrajině tehdy nepanovaly podmínky systematického muzikologického bádání ani vzdělávání v našem středoevropském slova smyslu. Steškovi nebylo dopřáno se na Ukrajinu vrátit. Zmínění jeho soudruzi však stihli na konci 30. let minulého století ve východní Haliči vytvořit plnohodnotnou muzikologickou školu, která se projevovala zejména jejich neobyčejně plodnou publikační činností na stránkách časopisu *Ukrajinska muzyka* a pedagogickými aktivitami v místních hudebních školách. Sovětská anexe tohoto území v roce 1939 (přerušena na čas následnou okupací nacistickým Německem) však jejich snahám učinila na dlouhá desetiletí přítrž. Následky tehdy nastolené sovětské

Zoja Razumnikovna Kočetova, Filaret Kolessa, Ivan Kolessa, Chryštja Kolessa, Ljubka Kolessa, Mykola Kolessa, Nikolaj Iv. Kompanejskij, Maksym Kopko, Aleksandr Pet. Kopťajev, Joannikij Trofimocy Korenev, Arsenij Nikolajevič Korešenko, Bogomir Bogomirovič Korsov, Viktor Kosenko, Valentyn Kostenko, Vasyl Kostiv, Borys Koževnikov, Mychajlo Kravčenko, Iv. Kravčenko-Krukovskij, David Serg. Krejn, Seměn Nik. Kriglikov, Salomeja Krušelnycka, Aleks. Pavl. Krutikova, Ivan Kučerenko, Borys Kudryk, Mykola Kumanovskij, Jurij Vlad. Kurdumov, Alesandr Vas. Kuznecov, Antonin Kužela, Osyp Kyšakevyč, Jan Laudwehr, Iv. Fědorovič Laskovskij, Nikola Vlad. Lavrov, Vasislij Pet. Lebedev, Vas. Vlad. Lebedev, Leonov, Mykola Leontovyč, Dmytro Levytskyj, Halyna Levyčka, Ivan Levyčkyj, Modest Levyčkyj, Mychajlo Levytskyj 1), Osyp Levyčkyj 1), Osyp Levyčkyj 2), Ivan Vasyljevič Lipajev, Maksimilian Karlovič Lippold, Michail Lisicyn, Aleksandr Michajlovič Listopadov, Litvinenko-Vol'gemud, Gavril Joakimovič Lomakin, Nikolaj Michajlovič Lopatin, Jaroslav Lopatynskij, Fedor Petrovič Lvov, Grigorij, Fedorovič L'vovskij, Mykola Lysenko, Zynovij Lyško, Pavlo Macenko, Leonid Ippolitovič Mann, Nikolaj Adrejevič Markevyč, Andrij Markovič, Opanas Markovyč, Osyp Martynkiv, Aleksandr Leontjevič Maslov, Ksťantyn Matezoňskij, Viktor Maťuk, Andrej Valeianovič Mazakij, Konstantin Mitrofanovič Mazurin, Janis Medinš, Jezeps Medinš, Modest Mencinskij, Vasilij Michajlovič Metallov, Aleksandr Mezenec, Ivan Michajlovič Michajlov, Vikentij Karlovič Michajlovskij, Sergej Irinejevič Miropolskij, Vladimir Ivanovič Morkov, Jevgenija Konst. Mravina.

koncepte hudebněvědného bádání, které není dostatečně spojeno s humanitními vědami typu historie, psychologie, sociologie, filozofie, estetika apod., pociťuje bohužel ukrajinská muzikologie dodnes.

Stat' vznikla s finanční podporou Grantového fondu děkana Filozofické fakulty MU pro rok 2012.

РЕЗЮМЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ УКРАИНСКОГО МУЗЫКОВЕДА ФЕДОРА СТЕШКО В ПРАГЕ

Статья посвящена украинскому музыковеду Федору Николаевичу Стешко (1877–1944 гг.), который с 1922 г. до своей смерти работал в Праге. В 1923 г. он стал лектором Украинского высшего педагогического института им. М. Драгоманова, основанного в том же году. В течение всего времени существования института (1923–1933 гг.) он здесь преподавал музыковедение. В этом пражском украинском институте Стешко инициировал основание отдельного музыкально-педагогического отделения или же факультета, деканом которого был с 1926 г. На страницах пражского украинского журнала *Нова Украина* он описывал музыкальные события, позднее писал обширные статьи и для брненского Музыкального словаря Паздирка создал статьи о украинских музыкантах. В 1936 г. он окончил Карлов университет и на основании диссертации *Чешские музыканты в украинской церковной музыке* ему была присвоена ученая степень доктора философии. После прекращения деятельности Украинского высшего педагогического Института Стешко начал работать в Славянском институте, где инициировал основание украинского отделения Архива славянской музыки.

Его музыкологические литературные произведения большей частью написаны на украинском языке и включают прежде всего пионерские статьи об украинской церковной музыке XVII – XVIII вв. и статьи о чешско-украинских музыкальных связях этого периода. Кроме того он информировал напр. о творчестве Зденека Фибиха, фольклористической деятельности Яна Прача, о связи Белы Бартока с Украиной, или некоторых аспектах деятельности Николая Лысенко.